

Ο άνισος αντίκτυπος της πανδημίας Covid-19 στην απασχόληση

Στοιχεία από το 2^ο και 3^ο τρίμηνο 2020 από Κύπρο, Γαλλία, Ισπανία, Ελλάδα, Ιταλία, Μάλτα, Κροατία, Πορτογαλία

Νίκος Καπιτσίνης, Γιώργος Συκάς και ερευνητική ομάδα 'COVID-19_Regional_Labour' team*

[Covid-19 Regional Labour Dashboard](#)

[University of Aegean/YOUTH Share - Coronavirus Response & Labour Statistics](#)

Είναι αναμφισβήτητο ότι η πανδημία του Covid-19 και οι κοινωνικό-οικονομικές της επιπτώσεις αποτελούν σημείο καμπής εξελίξεων, οι οποίες αναμένεται να παίξουν καθοριστικό ρόλο στα επόμενα χρόνια. Η κύρια συζήτηση αφορά στο πεδίο της υγείας, ωστόσο οι σοβαρές οικονομικές συνέπειες που ήδη έχουν αρχίσει να διαφαίνονται, θα έχουν καθοριστικές επιπτώσεις και στην απασχόληση, κυρίως λόγω των περιοριστικών πολιτικών και των μέτρων αποφυγής των συναθροίσεων¹. Ωστόσο, αυτές οι συνέπειες δεν είναι γεωγραφικά ισοκατανεμημένες.² Τα αρνητικά οικονομικά αποτελέσματα διαφοροποιούνται γεωγραφικά, ανάλογα με τα χαρακτηριστικά και τη δυναμική της εκάστοτε τοπικής και περιφερειακής οικονομίας, επισημαίνοντας με τον πλέον σαφή τρόπο την σημασία της γεωγραφίας στην ανάγνωση τους.

Η συζήτηση αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον όταν κάποιος μελετήσει τις οικονομικές επιπτώσεις σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), παρατηρώντας το διαφορετικό αποτύπωμα της υγειονομικής και οικονομικής κρίσης σε χώρες και περιφέρειες, που παρόλο μέλη ενός ενιαίου μπλοκ κρατών, δεν παρουσίασαν μια κοινή και ενιαία πολιτική στην αντιμετώπιση της πανδημίας.³ Οι χώρες οι οποίες επιλέχθηκαν για να αναλυθούν είναι η Κύπρος, η Ισπανία, η Γαλλία, η Ελλάδα, η Κροατία, η Ιταλία, η Μάλτα και η Πορτογαλία.

Η περιφερειακή μεταβολή της συνολικής απασχόλησης

Κύπρος

Η Κύπρος, η οποία είχε περιορισμένη επιβάρυνση από το πρώτο κύμα της πανδημίας (1,6 θάνατοι ανά 100 χιλ. κατοίκους μέχρι τον Ιούνιο του 2020) και περιλαμβάνει μόνο μία περιφέρεια, παρουσιάζει πτωτική τάση της συνολικής απασχόλησης, ιδιαίτερα στο 3^ο τρίμηνο του 2020. Πρέπει να σημειωθεί ότι στο 1^ο τρίμηνο του 2020, κατά τη διάρκεια του οποίου εμφανίστηκε το πρώτο κύμα της πανδημίας, η απασχόληση

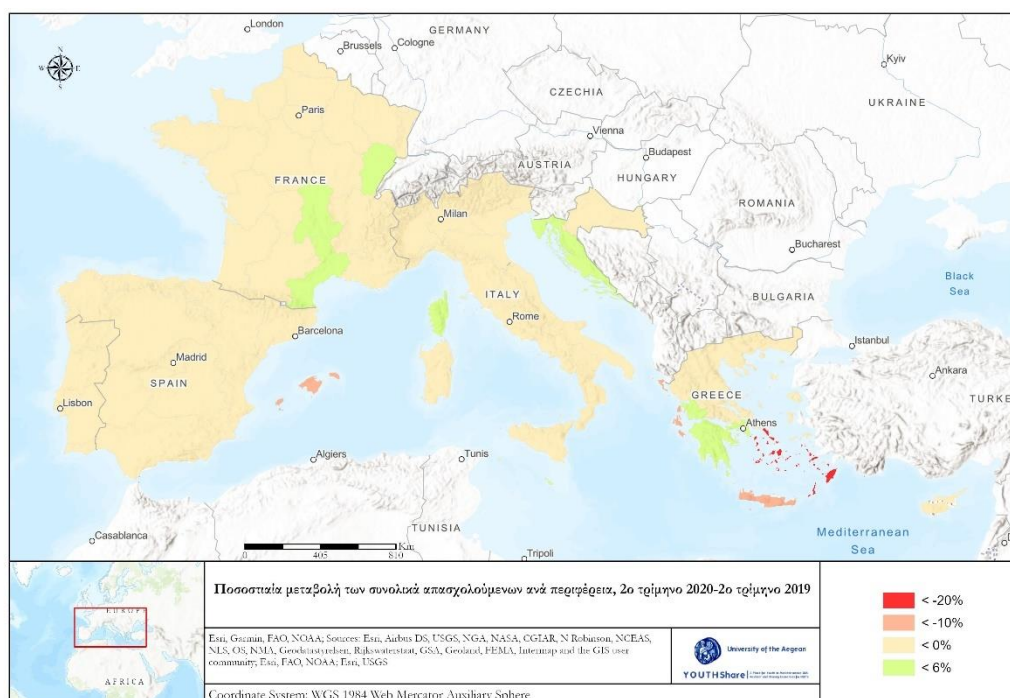
¹ Woods, M. (2020) COVID-19, Territorial Inequalities and Spatial Justice – part one. Available at: <http://imagine-project.eu/2020/05/13/covid-19-territorial-inequalities-and-spatial-justice-part-one/>

² Gialis, S., Kapitsinis, N. (2020) The impact of COVID-19 Pandemic on youth employment: A Southern EU perspective. In: Martin, I. (ed.), *A study on youth employment in the 15+3 EU beneficiary countries Of the EEA and Norway grants fund for youth employment during Covid-19 challenges*, pp. 11-19

³ Kapitsinis, N. (2020) The underlying factors of the Covid-19 spatially uneven impact. Initial evidence from EU regions. *Regional Science Policy & Practice*. DOI: 10.1111/rsp3.12340 <https://rsaiconnect.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/rsp3.12340>

αυξήθηκε σε ετήσια βάση κατά 1,9% συγκριτικά με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2019. Ωστόσο, στη συνέχεια υπήρξε αντιστροφή της τάσης: μείωση 0,1% μεταξύ του 2^{ου} τριμήνου 2019 και 2^{ου} τριμήνου 2020, και 0,5% μείωση μεταξύ 3^{ου} τριμήνου 2019 και 3^{ου} τριμήνου 2020, εξαιτίας των περιοριστικών μέτρων. Η μείωση της απασχόλησης συμβαδίζει με τη βαθιά ύφεση της Κυπριακής οικονομίας (-12,2% το 2^ο τρίμηνο του 2020 και -4,1% το 3^ο, ετήσια βάση).

Χάρτης 1. Ποσοστιαία μεταβολή των συνολικά απασχολούμενων ανά περιφέρεια, 2^ο τρίμηνο 2020-2^ο τρίμηνο 2019

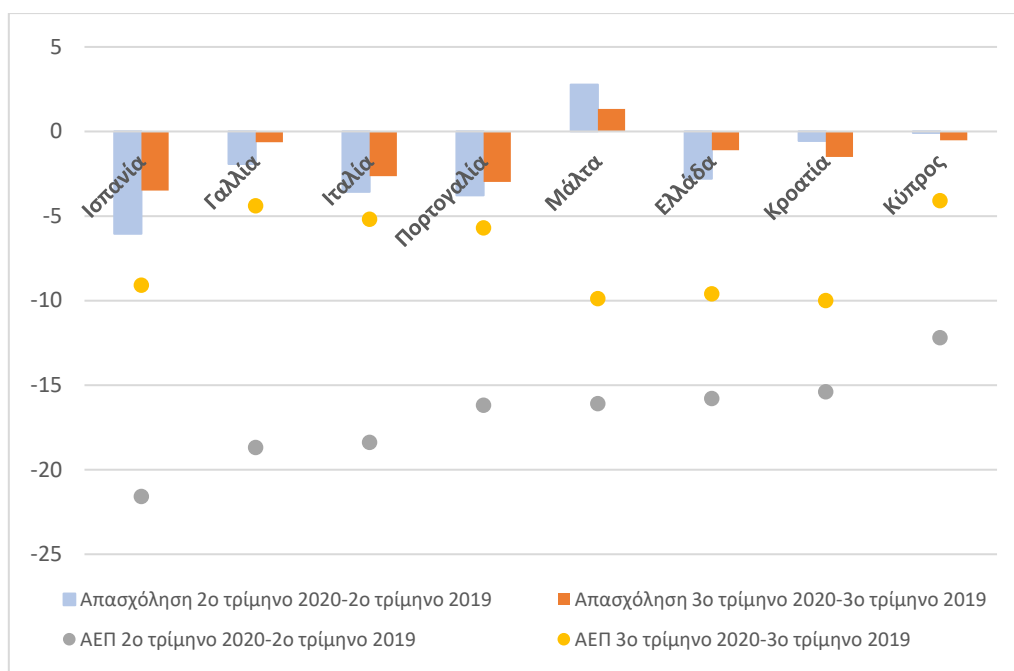
Ισπανία

Η Ισπανία ήταν μία από τις χώρες που επλήγη σημαντικά κατά το πρώτο κύμα της πανδημίας (62,8 θάνατοι ανά 100 χιλ. κατοίκους μέχρι τον Ιούνιο του 2020). Τα περιοριστικά μέτρα και το οριζόντιο lockdown από το Μάρτη μέχρι το Μάη του 2020 επηρέασαν την οικονομική δραστηριότητα και επομένως και την απασχόληση. Η χώρα γνώρισε τη βαθύτερη ύφεση σε ετήσια βάση στην ΕΕ27 κατά το 2^ο τρίμηνο του 2020 (-21,6%), ενώ κατά το 3^ο τρίμηνο η ύφεση περιορίστηκε (-9,1%, η τέταρτη βαθύτερη ύφεση στην ΕΕ27). Η χώρα παρουσιάζει ελαφρώς διαφοροποιημένη εικόνα από την Κύπρο, σε σχέση με την αγορά εργασίας. Η ετήσια αύξηση απασχόλησης (1,1%) του 1^ο τριμήνου του 2020 συγκριτικά με το αντίστοιχο του 2019, δεν μπόρεσε να συγκρατήσει τις ιδιαίτερα αρνητικές επιπτώσεις στα επόμενα τρίμηνα: μείωση 6,1% μεταξύ 2^{ου} τριμήνου 2019 και 2^{ου} τριμήνου 2020 και μείωση 5,4% μεταξύ 3^{ου} τριμήνου 2019 και 3^{ου} τριμήνου 2020.

Σημαντικές διαφοροποιήσεις εντοπίζονται μεταξύ των ισπανικών περιφερειών, καθώς γεωγραφικές ενότητες με συγκεκριμένα παραγωγικά χαρακτηριστικά (π.χ. ισχυρός

τουριστικός κλάδος) σημειώνουν σημαντική πτώση της απασχόλησης (όπως Canarias 2^ο τρίμηνο 2019/2^ο τρίμηνο 2020 -8,6%, 3^ο τρίμηνο 2019/3^ο τρίμηνο 2020 -8%, και Illes Balears 2^ο τρίμηνο 2019/2^ο τρίμηνο 2020 -11,5%, 3^ο τρίμηνο 2019/3^ο τρίμηνο 2020 -7,4%), ενώ αντίθετα άλλες περιφερειακές ενότητες, όπως η Principado de Asturias, παρουσιάζουν καλύτερη εικόνα (2^ο τρίμηνο 2019/2^ο τρίμηνο 2020 -3,6% και αντίστοιχα για το 3^ο -1,4%). Οι περιφέρειες αυτές σε γενικές γραμμές σημείωσαν χαμηλή θνητότητα κατά το 1^ο κύμα της πανδημίας (Canarias 7, Illes Balears 19 και Principado de Asturias 30 θάνατοι ανά 100 χιλ. κατοίκους). Οι μητροπολιτικές περιοχές (Madrid, Cataluna) ακολουθούν τις γενικότερες πτωτικές τάσεις της χώρας (2^ο τρίμηνο 2019/2^ο τρίμηνο 2020 -4,2%, 3^ο τρίμηνο 2019/3^ο τρίμηνο 2020 -2,9% και 2^ο τρίμηνο 2019/2^ο τρίμηνο 2020 -5,9%, 3^ο τρίμηνο 2019/3^ο τρίμηνο 2020 -4% αντίστοιχα), έχοντας όμως καταγράψει το ισχυρότερο πλήγμα από την πανδημία (Madrid 126 και Cataluna 88 θάνατοι ανά 100 χιλ. κατοίκους).

Σχήμα 1. Ετήσια μεταβολή του ΑΕΠ και του αριθμού των απασχολούμενων στις χώρες μελέτης, 2^ο και 3^ο τρίμηνο του 2020

Γαλλία

Η Γαλλία, η δεύτερη ισχυρότερη οικονομία της ΕΕ, η οποία δέχτηκε και εκείνη ισχυρό πλήγμα από το 1^ο κύμα της πανδημίας (45,7 θάνατοι ανά 100 χιλ. κατοίκους μέχρι τον Ιούνιο του 2020), παρουσιάζει παρόμοιες τάσεις με την Ισπανία, σε μικρότερη όμως κλίμακα. Σημείωσε τη δεύτερη βαθύτερη ύφεση κατά το 2^ο τρίμηνο του 2020, σε ετήσια βάση, μεταξύ των 27 κρατών μελών της ΕΕ (-18,7%) λόγω την πολιτικών περιορισμού της πανδημίας. Η κατάσταση βελτιώθηκε μερικώς το 3^ο τρίμηνο του 2020 (-4,4% συρρίκνωση του ΑΕΠ σε ετήσια βάση). Οι επιπτώσεις στην απασχόληση ήταν, όπως αναμενόταν, σημαντικές. Την αύξηση της απασχόλησης του 1^{ου} τριμήνου σε ετήσια βάση (1^ο τρίμηνο 2019/1^ο τρίμηνο 2020 0,7%), ακολούθησε μία περιορισμένη πτώση -1,9% (2^ο τρίμηνο 2019/2^ο τρίμηνο 2020) και -0,6% (3^ο τρίμηνο 2019/3^ο

Σε διαπεριφερειακό επίπεδο όμως, οι διαφοροποιήσεις είναι ιδιαίτερα έντονες. Από τη μία, υπάρχουν περιφέρειες που παρουσιάζουν αύξηση της συνολικής απασχόλησης (Corsica 2^ο τρίμηνο 2019/2^ο τρίμηνο 2020 6% και Franche-Comté 3^ο τρίμηνο 2019/3^ο τρίμηνο 2020 4,4%). Αντιθέτως, σε άλλες περιφέρειες η μείωση της απασχόλησης είναι αξιοσημείωτη (Champagne-Ardenne τετραπλάσια μείωση συγκριτικά με το σύνολο της χώρας, 2^ο τρίμηνο 2019/2^ο τρίμηνο 2020 -8,6% και Limousin 3^ο τρίμηνο 2019/3^ο τρίμηνο 2020 -7%).

Η Ελλάδα, η οποία επηρεάστηκε ελάχιστα από το 1^ο κύμα της πανδημίας (1,8 θάνατοι ανά 100 χιλ. κατοίκους μέχρι τον Ιούνιο του 2020), παρουσιάζει παρόμοιες τάσεις με την Κύπρο, με μικρή αύξηση της απασχόλησης στο 1^ο τρίμηνο (1% αύξηση 1^ο τρίμηνο 2019/1^ο τρίμηνο 2020), καθώς σε αυτή τη περίοδο οι συνέπειες της υγειονομικής κρίσης και της απαγόρευσης κυκλοφορίας δεν είχαν εκδηλώσει πλήρως το αποτύπωμά τους στην απασχόληση. Οι συνέπειες αυτές εμφανίζονται στη συνέχεια, με τη συνολική απασχόληση να έχει πτωτικές τάσεις, τόσο στο 2^ο τρίμηνο (2,8% πτώση 2^ο τρίμηνο 2019/2^ο τρίμηνο 2020), όσο και στο 3^ο τρίμηνο (1,1% πτώση 3^ο τρίμηνο 2019/3^ο τρίμηνο 2020), συμπλέοντας με την ύφεση της ελληνικής οικονομίας που ήταν η 6^η βαθύτερη στην ΕΕ27 κατά το 2^ο τρίμηνο του 2020 και η 3^η κατά το 3^ο τρίμηνο σε

ετήσια βάση (-15,8% και -9,6% αντίστοιχα). Ωστόσο, οι εμφανείς επιπτώσεις στην απασχόληση περιορίστηκαν λόγω του προγράμματος αναστολής εργασίας, που συμπεριέλαβε 810 χιλ. εργαζομένους στο πρώτο κύμα της πανδημίας (περίπου ένας στους τρεις εργαζομένους την περίοδο Μάρτη-Μάη 2020) και οι οποίοι δεν προσμετρήθηκαν στην ανεργία.⁴

Οι ισχυρές πιέσεις λόγω των περιοριστικών μέτρων και του γενικού lockdown που δέχτηκε η ελληνική οικονομία, έχουν άνισο γεωγραφικό αποτύπωμα, καθώς οι νησιωτικές περιοχές παρουσιάζουν πολύ σημαντικές μειώσεις (2^ο τρίμηνο 2019/2^ο τρίμηνο 2020 Νότιο Αιγαίο -28,4%, Βόρειο Αιγαίο -4,8%, Κρήτη -13,2%, ενώ 3^ο τρίμηνο 2019/3^ο τρίμηνο 2020 Νότιο Αιγαίο -2,3%, Βόρειο Αιγαίο -15,9%, Κρήτη -9,9%). Το Νότιο Αιγαίο και η Κρήτη περιορίζουν τις απώλειες στο 3^ο τρίμηνο συγκριτικά με το 2^ο τρίμηνο πιθανώς λόγω εντονότερης τουριστικής δραστηριότητας σε σχέση με το Βόρειο Αιγαίο. Οι μειώσεις στα νησιωτικές περιοχές αναδεικνύονται εντονότερα λαμβάνοντας υπόψη τις μικρότερες μεταβολές στις μητροπολιτικές περιοχές (2^ο τρίμηνο 2019/2^ο τρίμηνο 2020 Αττική 1,7% και Κεντρική Μακεδονία -2,3%, ενώ 3^ο τρίμηνο 2019/3^ο τρίμηνο 2020 Αττική 0,7% και Κεντρική Μακεδονία 0,5%). Αξίζει να σημειωθεί πως όλες οι περιφέρειες στην Ελλάδα κατέγραψαν θνητότητα από τον Covid-19 μικρότερη του 2 μέχρι τον Ιούνιο του 2020, εκτός από τη Δυτική Μακεδονία που σημείωσε 11 θανάτους ανά 100 χιλ. κατοίκους. Η συγκεκριμένη περιφέρεια κατέγραψε μείωση της απασχόλησης σε ετήσια βάση κατά το 2^ο τρίμηνο 2020 (-2,7%) και ανάκαμψη κατά το 3^ο τρίμηνο, που σημείωσε 2,3% ετήσια αύξηση της απασχόλησης.

Κροατία

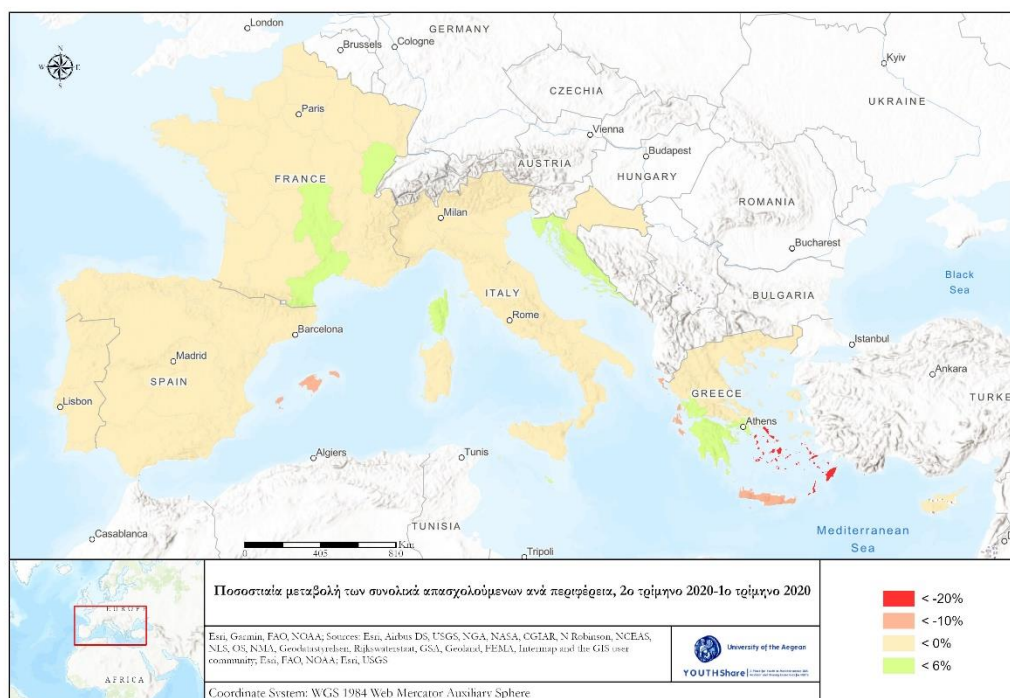
Η απασχόληση στην Κροατία, που περιορίσε την έκταση του πρώτου κύματος (2,60 θάνατοι ανά 100 χιλ. κατοίκους μέχρι τον Ιούνιο του 2020), παρουσιάζει πτωτικές τάσεις από το 1^ο τρίμηνο του 2020 (1^ο τρίμηνο 2019/1^ο τρίμηνο 2020 -0,7%), οι οποίες ωστόσο βαθαίνουν κατά το 2^ο και κυρίως 3^ο τρίμηνο του 2020 (2^ο τρίμηνο 2019/2^ο τρίμηνο 2020 -0,6%, 3^ο τρίμηνο 2019/3^ο τρίμηνο 2020 -1,5%). Η μείωση της απασχόλησης είναι επακόλουθο της περιορισμένης επιχειρηματικής δραστηριότητας λόγω πανδημίας και της επακόλουθης οικονομικής ύφεσης. Το κροατικό ΑΕΠ γνώρισε τη μεγαλύτερη ετήσια μείωση στην ΕΕ27 κατά το 3^ο τρίμηνο του 2020 (-10%, ακολουθώντας την ετήσια ύφεση -15,4% το 2^ο τρίμηνο του έτους). Σε αντίθεση με άλλα κράτη μέλη της ΕΕ, η οικονομία της Κροατίας δεν κατάφερε να ανακάμψει σε μεγάλο βαθμό, κατά το 3^ο τρίμηνο, λόγω της σημαντικής εξάρτησης της χώρας από τον τουρισμό, που κατά το 2020 γνώρισε μεγάλη πτώση σε όλη την ΕΕ.

Οι διαπεριφερειακές διαφορές στη περίπτωση της Κροατίας είναι ιδιαίτερα εμφανείς, καθώς αποτελείται από δύο μόνο περιφέρειες. Η Jadranska Hrvatska, με τα Αδριατικά παράλια και την έντονη τουριστική δραστηριότητα, παρουσιάζει, όπως αναμενόταν, ισχυρότερες τάσεις μείωσης της απασχόλησης (2^ο τρίμηνο 2019/2^ο τρίμηνο 2020 0,1% και 3^ο τρίμηνο 2019/3^ο τρίμηνο 2020 -2,9%) σε σχέση με την Kontinentalna Hrvatska,

⁴ <https://www.moneyreview.gr/business-and-finance/economy/12454/posoi-ergazomenoi-vgikan-se-anastoli-to-2020/>

η οποία περιλαμβάνει και τη μητροπολιτική περιοχή του Zagreb (2^ο τρίμηνο 2019/2^ο τρίμηνο 2020 -0,9% και 3^ο τρίμηνο 2019/3^ο τρίμηνο 2020 -0,8%).

Χάρτης 3. Ποσοστιαία μεταβολή των συνολικά απασχολούμενων ανά περιφέρεια, 2^ο τρίμηνο 2020-1^ο τρίμηνο 2020

Ιταλία

Η Ιταλία ανήκει στις χώρες που δέχτηκαν το ισχυρότερο πλήγμα από την πανδημία (57,7 θάνατοι ανά 100 χιλ. κατοίκους μέχρι τον Ιούνιο του 2020) σε παγκόσμια κλίμακα κατά το 1^ο κύμα της πανδημικής κρίσης. Λαμβάνοντας υπόψη ότι ήταν η πρώτη χώρα πανευρωπαϊκά που αποφάσισε το οριζόντιο εθνικό lockdown και την επιβολή περιοριστικών μέτρων στις αρχές Μάρτη του 2020 και το κλείσιμο της οικονομικής δραστηριότητας, η βαθιά ύφεση της ιταλικής οικονομίας ήταν αναμενόμενη. Η Ιταλία γνώρισε την τρίτη βαθύτερη ύφεση στην ΕΕ27 κατά το 2^ο τρίμηνο του 2020, σε ετήσια βάση (-18,4%), με την κατάσταση να βελτιώνεται μερικώς το 3^ο τρίμηνο, μετά το άνοιγμα πολλών κλάδων οικονομικής δραστηριότητας (-5,2% ετήσια μείωση του ΑΕΠ). Η αύξηση της απασχόλησης κατά το 1^ο τρίμηνο (1^ο τρίμηνο 2019/1^ο τρίμηνο 2020 0,2%), εξανεμίστηκε κατά το 2^ο (2^ο τρίμηνο 2019/2^ο τρίμηνο 2020 -3,6%) και 3^ο (3^ο τρίμηνο 2019/3^ο τρίμηνο 2020 -2,7%).

Οι διαπεριφερειακές διαφορές στη συγκεκριμένη περίπτωση έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς η κύρια πίεση κατά το πρώτο πανδημικό κύμα ήταν στη Βόρεια Ιταλία, η οποία ως γεωγραφική ενότητα είναι παράλληλα και πιο ανεπτυγμένη. Ωστόσο οι επιπτώσεις στην εργασία είναι εκ διαμέτρου αντίθετες από τις αναμενόμενες, καθώς βλέπουμε περιφέρειες του οικονομικά αδύναμου Νότου (2^ο τρίμηνο 2019/2^ο τρίμηνο 2020 Basilicata -3,7% και Calabria -8,1%, και 3^ο τρίμηνο 2019/3^ο τρίμηνο 2020

Basilicata -0,6% και Calabria -7,2%) να πιέζονται και να καταγράφουν σημαντική μείωση της απασχόλησης. Οι περιφέρειες αυτές σημείωσαν χαμηλή θνητότητα κατά το 1^ο κύμα της πανδημίας (Basilicata 4,7 και Calabria 5 θάνατοι ανά 100 χιλ. κατοίκους).

Η μείωση της απασχόλησης στο Νότο γίνεται πιο εύκολα αντιληπτή όταν συγκρίνεται με τις περιφέρειες του Βορρά (Lombardia 2^ο τρίμηνο 2019/2^ο τρίμηνο 2020 -2,5% και 3^ο τρίμηνο 2019/3^ο τρίμηνο 2020 -2,4%, Piemonte 2^ο τρίμηνο 2019/2^ο τρίμηνο 2020 -3,4% και 3^ο τρίμηνο 2019/3^ο τρίμηνο 2020 -3,6%). Οι περιφέρειες του Βορρά είναι πολύ πιο ανεπτυγμένες οικονομικά, ενώ καταγράφουν έντονη βιομηχανική δραστηριότητα, τον τομέα δηλαδή που είχε την πιο περιορισμένη επιβολή των μέτρων για την καταπολέμηση της πανδημίας. Ωστόσο, οι περιφέρειες του ιταλικού Βορρά δοκιμάστηκαν ιδιαίτερα από την υγειονομική κρίση, με τη Λομβαρδία να καταγράφει τον υψηλότερο δείκτη θνητότητας ανάμεσα στις περιφέρειες της ΕΕ (160 θάνατοι ανά 100 χιλ. κατοίκους), ενώ κι άλλες ιταλικές βόρειες περιφέρειες καταγράφουν υψηλή θνητότητα (Valle d'Aosta 113, Liguria 94, Emilia-Romagna 92 και Piemonte 88 θάνατοι ανά 100 χιλ. κατοίκους).

Μάλτα

Η Μάλτα, που αποτελείται από μία μόνο περιφέρεια και είχε 2 θανάτους ανά 100 χιλ. κατοίκους μέχρι τον Ιούνιο του 2020, παρουσιάζει αύξηση της απασχόλησης καθ' όλη τη περίοδο μελέτης συγκριτικά με την αντίστοιχη του 2019 (1^ο τρίμηνο 2019/1^ο τρίμηνο 2020 7,3%, 2^ο τρίμηνο 2019/2^ο τρίμηνο 2020 2,8%, 3^ο τρίμηνο 2019/3^ο τρίμηνο 2020 1,3%). Ωστόσο, στο 2^ο τρίμηνο του 2020 κατέγραψε τριμηνιαία μείωση της απασχόλησης (2,5%) σε σχέση με το 1^ο τρίμηνο του ίδιου έτους. Η ετήσια αύξηση της απασχόλησης δε συμβαδίζει με τη βαθύτατη ύφεση της οικονομίας της χώρας (-16,1% ετήσια μείωση του ΑΕΠ το 2^ο τρίμηνο, και -9,9% το 3^ο τρίμηνο του 2020). Το αποτελεσματικό πρόγραμμα αναστολής εργασίας και οικονομικής ενίσχυσης των εργαζομένων από τη μαλτέζικη κυβέρνηση μπορεί να έπαιξε σημαντικό ρόλο για την έκβαση αυτή (Wage Supplement).⁵

Πορτογαλία

Τέλος, η Πορτογαλία (15,5 θάνατοι ανά 100 χιλιάδες κατοίκους μέχρι τον Ιούνιο του 2020) είχε αρνητικές τάσεις στην απασχόληση από το 1^ο τρίμηνο του 2020 (1^ο τρίμηνο 2019/1^ο τρίμηνο 2020 -0,3%), οι οποίες αυξάνονται κατά το 2^ο (2^ο τρίμηνο 2019/2^ο τρίμηνο 2020 -3%) και το 3^ο τρίμηνο (3^ο τρίμηνο 2019/3^ο τρίμηνο 2020 -3%). Η μείωση της απασχόλησης στην Πορτογαλία συμπλέει με τη βαθιά ύφεση της οικονομίας, όπως στις περισσότερες χώρες της περιφέρειας της ΕΕ, λόγω των περιοριστικών μέτρων σε αδύναμες και ευάλωτες εθνικές οικονομίες (-16,2% ετήσια μείωση του ΑΕΠ το 2^ο τρίμηνο του 2020, και -5,7% το 3^ο τρίμηνο).

Οι περιφερειακές ανισότητες στο επίπεδο της συνολικής απασχόλησης είναι ιδιαίτερα εμφανείς, καθώς η Algarve, περιφέρεια με έντονη τουριστική δραστηριότητα, παρουσίασε ετήσια μείωση κατά το 2^ο τρίμηνο 2020 -8,2% και αντίστοιχα για το 3^ο -

⁵ <https://covid19.maltaenterprise.com/employee-wage-support/application-form-added>

8%, και η μητροπολιτική περιοχή της Lisboa -4% και -4,6% αντίστοιχα, ενώ η Alentejo είχε πτώση μόλις -0,6% για το 2^ο τρίμηνο και αύξηση 1,6% για το 3^ο. Αξίζει να σημειωθεί πως, σύμφωνα με την Πορτογαλική στατιστική αρχή, η περιφέρεια Algarve κατέγραψε τη χειρότερη επίδοση τουριστικής δραστηριότητας το 2020, σημειώνοντας 65% μείωση του τζίρου σε σχέση με το 2019, με την πληρότητα των ξενοδοχείων να καταγράφει ιστορικό χαμηλό (28%). Το οριζόντιο lockdown παρόλη τη χαμηλή θνητότητα κάποιων περιφερειών, έπαιξε καθοριστικό ρόλο για τη μείωση της απασχόλησης. Οι τουριστικές, νησιωτικές και απομακρυσμένες περιφέρειες (Madeira 0, Alentejo 0,1, Algarve 3,4 και Açores 6,2 θάνατοι ανά 100 χιλ. κατοίκους) κατέγραψαν πολύ χαμηλότερη θνητότητα σε σχέση με τις μητροπολιτικές και βόρειες περιφέρειες της Πορτογαλίας (Centro 10,7, Área Metropolitana de Lisboa 12,5 και Norte 21,9 θάνατοι ανά 100 χιλ. κατοίκους), αναδεικνύοντας τη σημασία των γεωγραφικά προσαρμοσμένων μέτρων περιορισμού της πανδημίας.

Χάρτης 4. Ποσοστιαία μεταβολή των συνολικά απασχολούμενων ανά περιφέρεια, 3^ο τρίμηνο 2020-2^ο τρίμηνο 2020

Τα στοιχεία καταδεικνύουν ότι η απασχόληση έχει πτωτικές τάσεις σε όλες τις χώρες που μελετώνται, ωστόσο υπάρχει γεωγραφική διαφοροποίηση, μεταξύ των πιο ανεπτυγμένων περιφερειών σε σχέση με τις λιγότερο ανεπτυγμένες. Χαρακτηριστικότερο παράδειγμα, η διαφοροποίηση εντός της Ιταλίας, της χώρας που δέχτηκε το ισχυρότερο πλήγμα στο 1^ο πανδημικό κύμα, καθώς η εύπορη περιφέρεια της Lombardia με τον πολύ υψηλό αριθμό θανάτων (160 ανά 100 χιλ. κατοίκους), είχε ετήσια μείωση της απασχόλησης για το 2^ο τρίμηνο 2020 -2,5% και για το 3^ο -2,40%, ενώ η πολύ λιγότερο ανεπτυγμένη περιφέρεια της Calabria, αν και είχε πολύ μικρότερο

αριθμό θανάτων (5 ανά 100 χιλ. κατοίκους), παρουσίασε πολύ υψηλότερη ετήσια μείωση της απασχόλησης (2^ο τρίμηνο 2019-2020 -8,1%, 3^ο τρίμηνο 2019-2020 -7,3%).

Οι τάσεις σχετικά με τους νέους NEET

Οι επιπτώσεις στην απασχόληση μπορεί να είναι μεγαλύτερες, λαμβάνοντας υπόψη τα προγράμματα αναστολής και στήριξης των εργαζομένων. Μία βαθύτερη ανάλυση των πιθανών επιπτώσεων επιχειρείται με την παρατήρηση της νεανικής αγοράς εργασίας και συγκεκριμένα των νέων (ηλικίας 15-29 ετών) ανέργων ή μη αναζητούντων εργασία οι οποίοι δεν παρακολουθούν κάποιο πρόγραμμα εκπαίδευσης/κατάρτισης (NEETs). Η ανεργία ανάμεσα στους νέους αποτελεί ένα πολυπαραγοντικό πρόβλημα. Ιδιαίτερα στις Μεσογειακές χώρες, με την υψηλή ειδίκευση στον τουριστικό κλάδο, οι συνέπειες στην απασχόληση των νέων ήταν σαρωτικές.

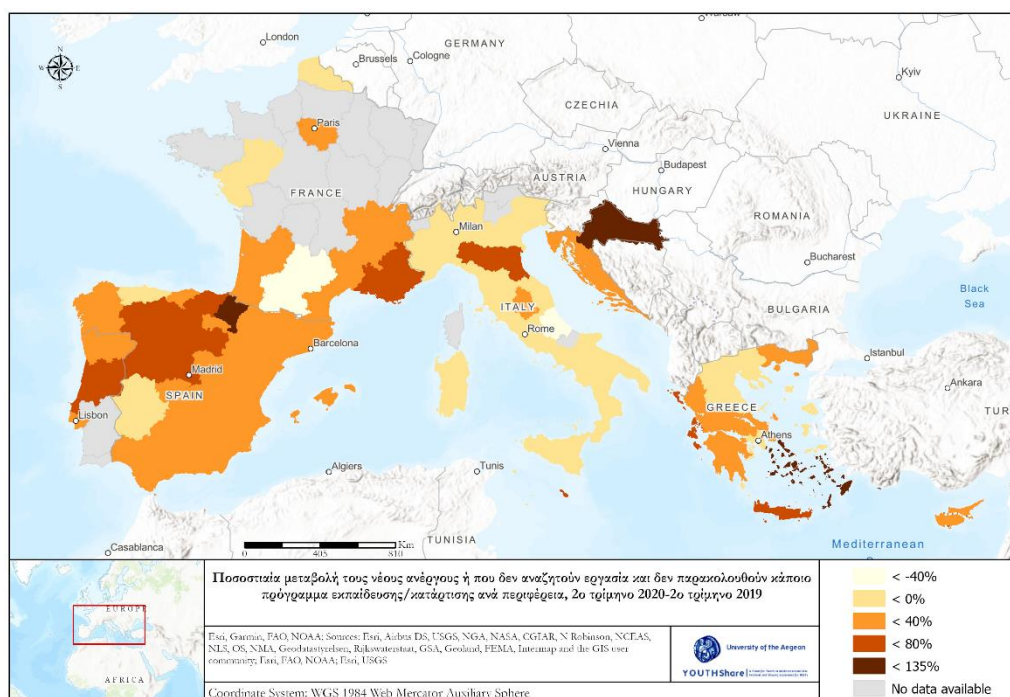
Στην Κύπρο, σε ετήσια βάση για το 2^ο τρίμηνο του 2020, οι NEETs αυξήθηκαν κατά 4,2%, ενώ στο 3^ο τρίμηνο, που περιλαμβάνει και τον μεγαλύτερο όγκο εργασιών του τουρισμού, η αύξηση τους συγκριτικά με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2019 ήταν της τάξης του 15,4%. Η Κροατία ακολουθεί αντίθετη πορεία, καθώς για το 2^ο τρίμηνο η αύξηση ήταν μεγαλύτερη (Jadranska Hrvatska 15,9%, Kontinentalna Hrvatska 82,9%), συγκριτικά με το 3^ο (Jadranska Hrvatska 1,5%, Kontinentalna Hrvatska 47,9%). Διαφαίνεται ότι η πιο αστικοποιημένη περιφέρεια (Kontinentalna Hrvatska) καταγράφει μεγαλύτερη αύξηση της ανεργίας, αδράνειας και περιθωριοποίησης των νέων. Η Μάλτα, μία νησιωτική χώρα, με έντονη τουριστική δραστηριότητα, παρουσίασε ετήσια αύξηση των NEETs στο 2^ο τρίμηνο (70%), αλλά μείωση κατά το 3^ο τρίμηνο (-13%), κατά τη διάρκεια της μικρής, για το 2020, τουριστικής περιόδου.

Στην Ιταλία, σε αντίθεση με την απασχόληση, οι φτωχές περιφέρειες του Νότου, παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη αύξηση των NEETs. Για παράδειγμα, η Campania σημειώνει ετήσια αύξηση 116% στο 3^ο τρίμηνο του 2020, η Calabria 101% και η νησιωτική και τουριστική περιφέρεια Sicilia 118%, ενώ η μητροπολιτική περιφέρεια Lazio παρουσιάζει τη μεγαλύτερη ετήσια αύξηση με 119%. Η μόνη περιφέρεια που σημειώνει ετήσια μείωση στο 3^ο τρίμηνο του 2020 είναι η Provincia Autonoma di Trento με -11,4%, ενώ οι μικρότερες αυξήσεις σημειώνονται σε άλλες περιφέρειες του εύπορου Ιταλικού Βορρά (Friuli-Venezia Giulia 14,2% και Lombardia 31,8%).

Το γεωγραφικό πρότυπο της μεταβολής των NEETs στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται από την ετήσια αύξηση στο 2^ο και 3^ο τρίμηνο του 2020 φτωχών απομακρυσμένων περιφερειών (Στερεά Ελλάδα 37% και 269%, και Δυτική Ελλάδα 13% και 230%). Οι απομακρυσμένες, νησιωτικές και τουριστικές περιφέρειες καταγράφουν τη μεγαλύτερη αύξηση κατά το 2^ο τρίμηνο αλλά από τις μικρότερες αυξήσεις στο 3^ο τρίμηνο. Συγκεκριμένα, το Νότιο Αιγαίο κατέγραψε 121% ετήσια αύξηση των NEETs, η Κρήτη 75% και τα Ιόνια Νησιά 63% στο 2^ο τρίμηνο, και 32%, 95% και 79% κατά το 3^ο τρίμηνο. Η μητροπολιτική περιφέρεια της Αττικής εμφανίζει ετήσια μείωση -21% το 2^ο τρίμηνο, και από τις μικρότερες αυξήσεις στο 3^ο τρίμηνο (74%). Συνολικά, η ετήσια αύξηση των NEETs είναι πολύ μεγαλύτερη στο 3^ο τρίμηνο σε όλες τις περιφέρειες, ομοίως με την Ιταλία αλλά και την Ισπανία, πιθανώς λόγω της μείωσης

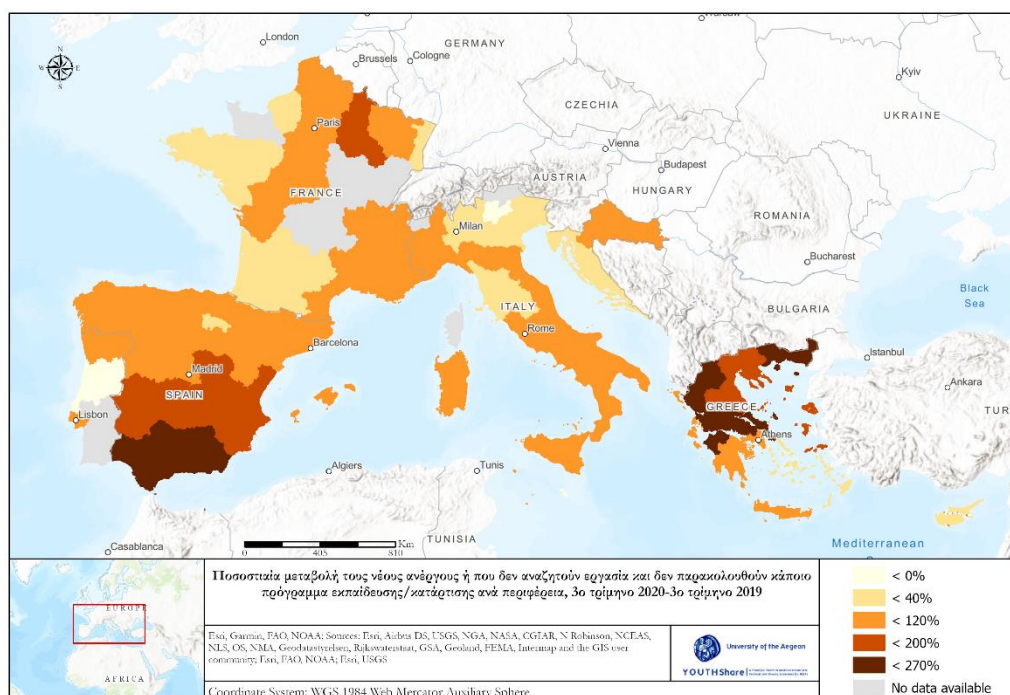
της τουριστικής δραστηριότητας, που παραδοσιακά είναι εξαιρετικά έντονη κατά το 3^ο τρίμηνο κάθε έτους.

Χάρτης 5. Ποσοστιαία μεταβολή των νέων ανέργων ή που δεν αναζητούν εργασία και δεν παρακολουθούν κάποιο πρόγραμμα εκπαίδευσης/κατάρτισης ανά περιφέρεια, 2^ο τρίμηνο 2020-2^ο τρίμηνο 2019

Αυτές οι ενδείξεις επιβεβαιώνονται στην Ισπανία, όπου οι τουριστικές περιφέρειες παρουσιάζουν ετήσια μείωση ή μικρή αύξηση των NEETs το 2^ο τρίμηνο του 2020 και μεγάλη αύξηση κατά το 3^ο τρίμηνο (Canarias από -18% ετήσια μεταβολή το 2^ο τρίμηνο σε 209% στο 3^ο τρίμηνο, Andalucía από 2% σε 202% και Región de Murcia από 12% σε 120%). Η νεανική αγορά εργασίας των βόρειων, οικονομικά ισχυρών περιφερειών Comunidad Foral de Navarra (135% αύξηση) País Vasco (50% ετήσια μεταβολή) και της μητροπολιτικής περιοχής Comunidad de Madrid (52% ετήσια αύξηση) φαίνεται να πλήττεται περισσότερο στο 2^ο τρίμηνο. Οι περιφέρειες που κατάφεραν να συγκρατήσουν τη μεγάλη ετήσια αύξηση των NEETs στο 3^ο τρίμηνο του 2020 ήταν στον ιδιαίτερα ανεπτυγμένο και βιομηχανοποιημένο ισπανικό Βορρά (La Rioja 32%, Aragón 45% και Comunidad Foral de Navarra 55%).

Χάρτης 6. Ποσοστιαία μεταβολή των νέων ανέργων ή που δεν αναζητούν εργασία και δεν παρακολουθούν κάποιο πρόγραμμα εκπαίδευσης/κατάρτισης ανά περιφέρεια, 3^ο τρίμηνο 2020-3^ο τρίμηνο 2019

Στην Πορτογαλία, κατά το 2^ο τρίμηνο του 2020, οι NEETs αυξήθηκαν σε ετήσια βάση σε όλες τις περιφέρειες με διαθέσιμα στοιχεία, με την περιφέρεια Centro να καταγράφει τη μεγαλύτερη μεταβολή (41%) και τη μητροπολιτική περιοχή της Λισαβώνας τη μικρότερη (16%). Κατά το 3^ο τρίμηνο, η νεανική αγορά εργασίας πλήττεται κυρίως στη βόρεια περιφέρεια Norte (51% ετήσια αύξηση των NEETs), ενώ περιφέρεια Centro είναι η μοναδική που καταγράφει αρνητική ετήσια μεταβολή των NEETs (-21%).

Τέλος, στη Γαλλία, οι περιφέρειες του Νότου της χώρας εμφανίζονται ιδιαίτερα ευάλωτες, αναφορικά με τη νεανική αγορά εργασίας. Συγκεκριμένα, οι περιφέρειες Provence-Alpes-Côte d'Azur και Auvergne-Rhône-Alpes έχουν καταγράψει μεγάλες ετήσιες αυξήσεις των NEETs στο 2^ο και 3^ο τρίμηνο (59% και 71%, και 14% και 57%, αντίστοιχα). Αντιθέτως, περιοχές του Γαλλικού Βορρά, παρουσιάζουν πιο ανθεκτική αγορά εργασίας νέων, συμπεριλαμβανομένων των περιφερειών Pays de la Loire και Nord-Pas de Calais-Picardie (ετήσια μείωση των NEETs -10% και -33% στο 2^ο τρίμηνο 2020, και από τις χαμηλότερες ετήσιες αυξήσεις 29% και 50% στο 3^ο τρίμηνο του έτους).

Η μεταβολή της απασχόλησης σε κλαδικό επίπεδο

Από τα στοιχεία της συνολικής απασχόλησης παρατηρούνται έντονες διαφοροποιήσεις, τόσο μεταξύ των οικονομιών, όσο και σε διαπεριφερειακό επίπεδο εντός των χωρών. Αυτό είναι εν πολλοίς αναμενόμενο, καθώς συγκεκριμένοι κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες, όπως η διαφορετική κλαδική διάρθρωση,

επηρεάζουν καθοριστικά τις επιπτώσεις της πανδημίας στην εργασία. Αν συνυπολογιστεί ότι διαφορετικοί κλάδοι κατέγραψαν διαφορετικό επίπεδο περιοριστικών μέτρων για την ανάσχεση της πανδημίας, τότε η παραγωγική βάση της εκάστοτε περιφέρειας καθίσταται κομβικής σημασίας στην εξέλιξη της απασχόλησης. Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να επισημανθεί ότι με σκοπό την όσο το δυνατόν πληρέστερη ανάδειξη των επιπτώσεων της πανδημικής κρίσης στην εργασία, οι κλάδοι ομαδοποιήθηκαν. Παρακάτω παρουσιάζονται οι περιπτώσεις τομέων με τις σημαντικότερες γεωγραφικές ανισότητες σχετικά με τη μεταβολή απασχόλησης.

- Πρωτογενής τομέας

Λόγω του χαρακτήρα της συγκεκριμένης παραγωγικής διαδικασίας, τα μέτρα περιορισμού ήταν σχετικά χαμηλού επιπέδου. Κατ' επέκταση η απασχόληση δεν παρουσιάζει μία ομογενοποιημένη εικόνα, στο σύνολο των χωρών και των περιφερειών. Ωστόσο παρατηρείται ότι οι μικρότερες οικονομίες (Ελλάδα, Κροατία, Κύπρος, Μάλτα, Πορτογαλία) έχουν λιγότερο σημαντικές μεταβολές στην απασχόληση σε αντίθεση με τις ισχυρότερες (Γαλλία, Ισπανία, Ιταλία). Στις ισχυρότερες οικονομίες η αγροτική παραγωγή είναι πιο αυτοματοποιημένη και συγκεντρωμένη σε λιγότερους παραγωγούς, διευκολύνοντας τη συγκέντρωση εργατικού δυναμικού και ενδεχομένως να επηρέασε τις πιο δυναμικές πτώσεις της απασχόλησης στις παραπάνω χώρες.

Πιο συγκεκριμένα, ιδιαίτερα για το 2^ο τρίμηνο του 2020, η ετήσια πτώση στην απασχόληση του πρωτογενούς τομέα που παρουσιάζουν οι αγροτικές περιφέρειες των μικρότερων χωρών συγκριτικά με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2019, είναι σχετικά περιορισμένη: Θεσσαλία (Ελλάδα) -3,1%, Μάλτα -0,2%, Norte (Πορτογαλία) -0,8%. Σε κάποιες περιπτώσεις υπάρχει αύξηση της απασχόλησης: Κύπρος 15,2%, Jadranska Hrvatska (Κροατία) 16,3%. Στην Ισπανία η Andalucía, η οποία αποτελεί την περιφέρεια της χώρας με τη μεγαλύτερη αγροκτηνοτροφική παραγωγή, η απασχόληση έχει μικρή ετήσια πτώση -0,6%, ωστόσο μεγάλο μέρος των περιφερειών παρουσιάζει μειώσεις στη θέσεις εργασίας του κλάδου σε ποσοστό της τάξης του 10 έως 20% (Extremadura -16,8%, Cantabria -16,9%). Στην Ιταλία, από τις περιφερειακές ενότητες που εξειδικεύονται στο κλάδο, τη μεγαλύτερη απώλεια θέσεων εργασίας εμφανίζεται σε περιφέρεια του Νότου (Sicilia -17,7%), ενώ περιφέρειες του Βορρά αύξησαν την απασχόληση (Lombardia 14%). Τέλος, η Γαλλία παρουσιάζει τη μεγαλύτερη ετερογένεια, καθώς η Pays de la Loire έχει 41,2% περισσότερες θέσεις εργασίας, ενώ η Languedoc-Roussillon παρουσιάζει αντίστοιχα μείωση στις θέσεις εργασίας σε επίπεδα του -35,2%.

- Ορυχεία, λατομεία και μεταποίηση

Η βιομηχανία αποτέλεσε σημαντικό σημείο εξάπλωσης του Covid-19, κατά το πρώτο κύμα της πανδημίας, λόγω της φύσης της οικονομικής δραστηριότητας, αλλά και της περιορισμένης επιβολής των πολιτικών μετριασμού επέκτασης της πανδημίας, καθώς ο τομέας περιέχει πολλούς αναγκαίους κλάδους, όπως παραγωγή τροφίμων και φαρμακοβιομηχανία. Η συγκεκριμένη κατάσταση αναδεικνύεται στην περίπτωση της Ιταλίας, παρατηρώντας ότι οι μειώσεις στην απασχόληση στη βιομηχανία της Βόρειας

Ιταλίας κυμαίνονται κατά κανόνα σε επίπεδα μικρότερα του -5%, για το 2^ο τρίμηνο του 2020 (1^ο πανδημικό κύμα) συγκριτικά με το αντίστοιχο του 2019, ενώ υπάρχουν περιφέρειες της Νότιας Ιταλίας που έχουν μεγαλύτερες μειώσεις.

Ενδιαφέροντα στοιχεία καταγράφονται στην Ισπανία, η οποία επίσης δέχτηκε μεγάλο πλήγμα από την πανδημία. Η περιφέρεια της Madrid συγκράτησε σχετικά την ετήσια μείωση της απασχόλησης στη βιομηχανία κατά το 2^ο τρίμηνο (-0,5%), κάτι που δεν κατάφερε στο 3^ο τρίμηνο (-7,3%). Στις υπόλοιπες περιφέρειες με ισχυρή βιομηχανική βάση, οι ετήσιες μειώσεις της απασχόλησης στο συγκεκριμένο τομέα ήταν εμφανείς από το 2^ο τρίμηνο (Cataluna -7,6%, Valencian Community -3,4%, Andalucía -4%) και σε γενικές γραμμές συνεχίστηκαν και στο 3^ο τρίμηνο (-7,1%, -8,3%, -0,2% αντίστοιχα).

Στη Γαλλία, η περιφέρεια με την μεγαλύτερη βιομηχανική βάση (Rhône-Alpes) είχε περιορισμένες απώλειες στις θέσεις εργασίας στη βιομηχανία τόσο στο 2^ο (-3,5% σε ετήσια βάση), όσο και στο 3^ο τρίμηνο (-2,9%), όπως και η μητροπολιτική περιοχή του Παρισιού (-0,3%, -5% αντίστοιχα). Ωστόσο, πρέπει να επισημανθεί ότι, οι περιφέρειες με πιο αδύναμο βιομηχανικό κλάδο είχαν μεγαλύτερες απώλειες (Normandy ετήσια μείωση -21% για το 2^ο τρίμηνο και -32,3% για το 3^ο, Occitanie-30,3% και -21,8% αντίστοιχα).

Στην Ελλάδα η εικόνα είναι αντίστροφη. Οι περιφέρειες με ένα βαθμό ειδίκευσης στη βιομηχανία, όπως η Στερεά Ελλάδα (-5,8% για το 2^ο τρίμηνο του 2020 σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2019, και -15,6% για το 3^ο τρίμηνο) και η Κεντρική Μακεδονία (-8,2% και -7,6% αντίστοιχα), είχαν περισσότερες απώλειες στη βιομηχανική απασχόληση, συγκριτικά με τις πιο αδύναμες βιομηχανικά περιφέρειες (π.χ. η Πελοπόννησος κατέγραψε ετήσια αύξηση 1,5% και 7,5% για το 2^ο και 3^ο τρίμηνο του 2020). Στην Πορτογαλία παρουσιάζεται μία αντίστοιχη εικόνα, με τη Norte (-4,6% και -2,45%) και τη Area Metropolitana de Lisboa (-6,4% και -2%) να έχουν πτωτικές τάσεις στην απασχόληση στη βιομηχανία τόσο στο 2^ο όσο και το 3^ο τρίμηνο του 2020, σε ετήσια βάση. Η Κύπρος (7,4% στο 2^ο και 2,2% στο 3^ο τρίμηνο) παρουσιάζει ετήσια αύξηση της απασχόλησης στη βιομηχανία, όπως και η Μάλτα στο 3^ο τρίμηνο (7,9%).

- Μεταφορές και αποθήκευση

Οι μεταφορές δέχτηκαν ισχυρό πλήγμα από τη πανδημική κρίση, ιδιαίτερα στο τομέα της μετακίνησης επιβατών, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα τις αεροπορικές εταιρείες. Ο Διεθνής Οργανισμός Πολιτικής Αεροπορίας (ICAO) ανακοίνωσε μείωση 60% της αεροπορικής επιβατικής κίνησης παγκοσμίως για το 2020, πέφτοντας από τους 4,5 δις επιβάτες το 2019 στους 1,8 δις το 2020, φτάνοντας στα επίπεδα του 2003. Ωστόσο, οι μεταφορές προϊόντων αύξησαν κατακόρυφα τον όγκο εργασιών τους, με αποτέλεσμα να συγκρατούν ως ένα σημείο τις αρνητικές επιπτώσεις στο κλάδο.

Πιο συγκεκριμένα στη Γαλλία, η απασχόληση στις μεταφορές κατέγραψε ετήσια μείωση στις περισσότερες περιφέρειες κατά το 2^ο τρίμηνο κυρίως, με εξαίρεση όμως τη μητροπολιτική περιοχή του Παρισιού. Αντίστοιχα στην Ιταλία η απασχόληση στις μεταφορές περιορίστηκε σε ετήσια βάση κατά το 2^ο τρίμηνο σε πολλές περιπτώσεις σε επίπεδα της τάξης του -20%. Στο 3^ο τρίμηνο στις περιφέρειες της Νότιας Ιταλίας

παρατηρείται μία κάθετη πτώση (Campania -6,7%, Basilicata -30,2%). Στην Ισπανία, ενώ παρουσιάζεται μείωση των θέσεων εργασίας της τάξης του -10% με -20% για το 2^ο τρίμηνο του 2020 συγκριτικά με το αντίστοιχο του 2019 σε πολλές περιμετρικές περιφέρειες (Cantabria -20,8%, Navarre -16,3%, Extremadura -18%), στις περιφέρειες που χαρακτηρίζονται από ισχυρό μεταφορικό κλάδο (Madrid, Cataluna, Andalucía), οι μειώσεις συγκρατούνται σε επίπεδα κάτω ή κοντά στο 5% (-4%, -6%, 2,3% αντίστοιχα).

Στη Πορτογαλία και στην Ελλάδα, οι μητροπολιτικές περιφέρειες (Area Metropolitana de Lisboa, Αττική, Κεντρική Μακεδονία), δείχνουν να συγκρατούν τα ποσοστά στις μειώσεις των θέσεων εργασίας του κλάδου, σε αντίθεση με τις υπόλοιπες περιφέρειες, στις οποίες ιδιαίτερα στο 3^ο τρίμηνο η απασχόληση του κλάδου μειώθηκε σε ποσοστά κοντά στο -20% σε ετήσια βάση. Ενδεικτικά, η αεροπορική επιβατική κίνηση στην Ελλάδα μειώθηκε κατά 70% σε ετήσια βάση το 2020, πέφτοντας από τους 64 εκατ. επιβάτες το 2019 στους 20 εκατ. το 2020, σε επίπεδα ίσα με αυτά του 1991, σύμφωνα με στοιχεία του ICAO. Στη Κροατία (3^ο τρίμηνο Jadranska Hrvatska -9,6%, Kontinentalna Hrvatska -3,4%) και στη Κύπρο (3^ο τρίμηνο -5,8%) η απασχόληση στον κλάδο συρρικνώνεται, ενώ η Μάλτα είναι η μοναδική χώρα η οποία παρουσιάζει ετήσια αύξηση της απασχόλησης στις μεταφορές (2^ο τρίμηνο 28%, 3^ο τρίμηνο 13,3%).

- Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης

Οι κλάδοι της εστίασης και του τουρισμού είναι μακράν οι περισσότερο πληττόμενοι τομείς κατά τη πανδημική κρίση, κάτι που τεκμηριώνεται και από τα στοιχεία της απασχόλησης. Πιο συγκεκριμένα η Ελλάδα, και ιδιαίτερα οι νησιωτικές περιοχές (Βόρειο Αιγαίο, Ιόνια Νησιά, Νότιο Αιγαίο, Κρήτη) με σαφέστατο τουριστικό χαρακτήρα, παρουσιάζουν υψηλή ετήσια μείωση της απασχόλησης στον κλάδο της εστίασης και του τουρισμού για το 2^ο τρίμηνο (-12,8%, -61,1%, -47,1%, -43% αντίστοιχα). Κατά το 3^ο τρίμηνο, το πιο παραγωγικό για τον ελληνικό τουρισμό, οι μειώσεις εξακολούθησαν να κυμαίνονται σε υψηλά επίπεδα (-10,7%, -6,3%, -19,7% και -24,2% αντίστοιχα), λόγω της περιορισμένης τουριστικής περιόδου για το 2020. Σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ, ο κύκλος εργασιών των εταιρειών παροχής καταλυμάτων συρρικνώθηκε σε μεγάλο βαθμό από 4 δις ευρώ το 3^ο τρίμηνο του 2019 σε 1,55 δις ευρώ κατά το 3^ο τρίμηνο του 2020, μειούμενο κατά 61%. Ευρύτερα, τα συνολικά έσοδα από τον τουρισμό στα πρώτα τρία τρίμηνα του 2020 ήταν 3,5 δις ευρώ, ήτοι περίπου το 25% των εσόδων στο αντίστοιχο διάστημα του 2019 (16,1 δις ευρώ).

Η Ιταλία και η Ισπανία, ισχυρές οικονομίες με εκτεταμένο τουριστικό κλάδο, δέχτηκαν εξίσου σημαντικό πλήγμα με την Ελλάδα. Για παράδειγμα, εκτιμάται από την ισπανική στατιστική αρχή ότι 80% λιγότεροι τουρίστες επισκέφτηκαν τη χώρα για το 2020 σε σχέση με το 2019. Η ετήσια μείωση των θέσεων εργασίας για το 2^ο τρίμηνο στις κατά βάση τουριστικές περιφέρειες, τόσο στην Ισπανία (Illes Balears -31,9%, Andalucía -23,1%, Canarias -3%), όσο και στην Ιταλία (Sicilia -18%, Sardegna -11%) ήταν κάθετη, αποτυπώνοντας με σαφή τρόπο τον βαθμό που επλήγησαν οι δύο χώρες. Στο 3^ο τρίμηνο, ενώ η Ιταλία καταφέρνει να συγκρατήσει ως έναν βαθμό τις μειώσεις, συγκριτικά με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2019, τόσο στις τουριστικές περιοχές (Sicilia

-16,8%, Sardegna -10,4%), στην Ισπανία η εικόνα παραμένει στάσιμη (Illes Balears - 27,6%, Andalucía -19%, Canarias -31%).

Στην Πορτογαλία, όλες οι περιφέρειες σημειώνουν αρνητική ετήσια μεταβολή της απασχόλησης στον τουρισμό και την εστίαση για το 2^ο τρίμηνο του 2020, εκτός από την τουριστική και νησιωτική περιοχή της Região Autónoma da Madeira (0,6%). Η μεγαλύτερη μείωση παρατηρείται στις δύο τουριστικές του Νότου της ενδοχώρας (Alentejo -23,4% και Algarve -18,9%). Στο 3^ο τρίμηνο του 2020 η κατάσταση βελτιώνεται στο Algarve (-12,3%) και στο Alentejo (αύξηση 14,3%), όμως χειροτερεύει στη Região Autónoma da Madeira (-10,4%). Η Κροατία, η Μάλτα και η Κύπρος απεμπολούν μεγάλο μέρος των θέσεων εργασίας τους στο κλάδο, ιδιαίτερα στο 3^ο τρίμηνο, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα τη Κύπρο (-31,6%).

Οι ταξιδιωτικοί περιορισμοί στην Κύπρο που επιβλήθηκαν τον Μάρτη του 2020 έληξαν μετά τις 15 Ιούλη, με αποτέλεσμα την κατακόρυφη πτώση των τουριστικών αφίξεων στο νησί. Συγκεκριμένα, οι αεροπορικές αφίξεις τα πρώτα τρία τρίμηνα του 2020 αντιπροσώπευαν μόλις το 21% των αφίξεων στο αντίστοιχο διάστημα του 2019. Ωστόσο, ακόμη και η περιορισμένη είσοδος τουριστών στην Κύπρο μπορεί να αποδείχθηκε καθοριστική για την αύξηση των κρουσμάτων, που από 2 ημερησίως κατά μέσο όρο κατά τον Ιούνιο και Ιούλη, ανέβηκαν στα 13 τον Αύγουστο. Η εξέλιξη αυτή, μαζί με την αύξηση των δραστηριοτήτων σε κλειστούς χώρους, από το Σεπτέμβριο κι έπειτα, συνετέλεσαν στο δεύτερο κύμα της πανδημίας από τον Οκτώβριο. Περίπου 1.500 κρούσματα καταγράφηκαν από την αρχή της πανδημίας μέχρι τις 31 Αυγούστου, ενώ από τις αρχές Σεπτεμβρίου μέχρι τέλη Νοέμβρη, η Κύπρος εντόπισε 8.500 κρούσματα. Μόνο το Νοέμβριο, η χώρα κατέγραψε τους μισούς από τους συνολικούς θανάτους (24 από τους 48 μέχρι τα τέλη Νοέμβρη), αναγκάζοντας την κυβέρνηση να λάβει νέα περιοριστικά μέτρα.

Σύνοψη

Η υγειονομική και η από αυτήν απορρέουσα οικονομική κρίση έχουν επηρεάσει σε μεγάλο βαθμό την πραγματική οικονομία και την απασχόληση. Η έλλειψη προετοιμασίας και οι περικοπές κάνουν τα οριζόντια lockdowns αναγκαιότητα με βαριές συνέπειες, κάτι που αναδεικνύεται με το μεγαλύτερο 2^ο κύμα της πανδημίας, που έχουν επιφέρει επιπλέον μεγάλο πλήγμα στην απασχόληση. Η οικονομική ύφεση έχει άνισο γεωγραφικό αποτύπωμα στην ΕΕ, με τις χώρες της περιφέρειας να έχουν τις πιο σημαντικές επιπτώσεις, καθώς τα οριζόντια lockdown και τα περιοριστικά μέτρα έπληξαν σε μεγαλύτερο βαθμό τις αδύναμες και ευάλωτες οικονομίες του Νότου. Ενδεικτικά, οι 7 από τις 8 χώρες μελέτης (όλες εκτός της Κύπρου) καταλαμβάνουν τις 7 πρώτες θέσεις σχετικά με την μεγαλύτερη ετήσια μείωση του ΑΕΠ στην ΕΕ27 κατά το 2^ο τρίμηνο του 2020, με την ύφεση να περιορίζεται σχετικά κατά το 3^ο τρίμηνο του έτους.

Η πανδημική κρίση έχει περιορίσει μεγάλο τμήμα των θέσεων εργασίας, σε όλες τις εθνικές και περιφερειακές οικονομίες. Η ελεγχόμενη, λόγω των κυβερνητικών μέτρων και της αναστολής εργασίας, μείωση της απασχόλησης δεν είναι ισοκατανεμημένη

μεταξύ εθνικών οικονομιών, περιφερειών και κλάδων οικονομικής δραστηριότητας. Οι επιπτώσεις στην απασχόληση είναι γεωγραφικά διαφοροποιημένες, ακολουθώντας την οικονομική ύφεση. Οι λιγότερο ανεπτυγμένες, απομακρυσμένες και νησιωτικές περιφέρειες φαίνονται να επηρεάζονται περισσότερο σε σχέση με τις μητροπολιτικές και εύπορες περιφέρειες. Ο αντίκτυπος της πανδημίας στην απασχόληση κάθε περιφέρειας εξαρτάται από την οικονομική και κλαδική διάρθρωσή της, καθώς τα περιοριστικά μέτρα επηρέασαν διάφορους τομείς, αλλά κυρίως την εστίαση, τον τουρισμό και τις μεταφορές, επηρεάζοντας κυρίως περιφέρειες με έντονη απασχόληση και ειδίκευση στους κλάδους αυτούς.

Οι εθνικές οικονομίες με κυρίαρχο τον τουριστικό τομέα (Ελλάδα, Κύπρος, Μάλτα, Κροατία, Πορτογαλία) δέχτηκαν μεγάλο πλήγμα, ιδιαίτερα κατά το 3^ο τρίμηνο του 2020. Αντίθετα οι περιοχές στις ισχυρές και μεγάλες οικονομίες της περιφέρειας της ΕΕ (Γαλλία και δευτερευόντως Ισπανία και Ιταλία), ενώ κατέγραψαν μείωση της απασχόλησης στον κλάδο της εστίασης και του τουρισμού, κατάφεραν να συγκρατήσουν σχετικά τις επιπτώσεις της κρίσης μέσω της βιομηχανίας. Παράλληλα και εντός των ίδιων οικονομιών, παρόλο που υπάρχουν εξαιρέσεις, αναδεικνύεται μια τάση κατά την οποία τα μητροπολιτικά κέντρα ή οι πιο ανεπτυγμένες γεωγραφικές ενότητες (Αττική, Βόρεια Ιταλία, Kontinentalna Hrvatska) εμφανίζουν πιο ανθεκτικές τοπικές αγορές εργασίας και καταφέρνουν να καταγράψουν μικρές απώλειες στην απασχόληση, συγκριτικά με περιμετρικές, νησιωτικές και τουριστικές περιφέρειες. Αυτό θα μπορούσε να υπονοεί μια σχετική ανθεκτικότητα των μητροπολιτικών περιφερειών στην παρούσα συγκυρία, συγκριτικά με τον αντίκτυπο της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης 2008/09 που ήταν σχετικά μεγαλύτερος στις περιφέρειες των μητροπολιτικών περιοχών.⁶

Συνολικά, το περιφερειακό ζήτημα φαίνεται να αυξάνει τη σημασία του στο πλαίσιο της πανδημίας, καθώς οι περιφέρειες, ακόμη και στην ίδια χώρα, παρουσιάζουν διαφορετικό ποσοστό κρουσμάτων και θνητότητας από την πανδημία και ταχύτητα εφαρμογής περιοριστικών μέτρων. Ωστόσο ο πραγματικός αντίκτυπος της υγειονομικής και οικονομικής κρίσης θα φανεί όταν τελειώσουν τα περιοριστικά μέτρα και τα κυβερνητικά πακέτα υποστήριξης επιχειρήσεων και εργαζομένων, ή αλλιώς όταν το καθεστώς αναστολής της σύμβασης εργασίας λήξει. Η ομάδα *Coronavirus Response & Labour Statistics* θα παρακολουθεί στενά και θα αναλύει αυτήν τη γεωγραφική και κλαδική διαφοροποίηση.

Η ομάδα 'COVID-19_Regional_Labour'

Άκης Κανελλέας, Ειδικός GIS, MA in GIS, Leeds University, YOUTHShare project

Δημήτρης Ψαρολόγος, Γεωγράφος, Μεταπτυχιακός φοιτητής Πολιτικής Οικονομίας Πανεπιστημίου Αθηνών

Δημήτρης Βούλγαρης, Γεωγράφος, MSc in Regional & Urban Planning, London School of Econ. & Pol. Sc. (LSE)

Κώστας Γουρζής, Μηχανικός Χωροταξίας και Ανάπτυξης, Μεταδιδάκτορας Ερευνητής, YOUTHShare project

Νίκος Καπιτσίνης, Οικονομικός Γεωγράφος, Κύριος Ερευνητής, Cardiff University

Στέλιος Γκιάλης, Αναπληρωτής Καθηγητής, Ερευνητική Ομάδα Γεωγραφίας της Εργασίας, Παν. Αιγαίου & YOUTHShare project

⁶ Gourzis, K. and Gialis, S. (2019) Dismantled Spatial Fixes in the Aftermath of Recession: Capital Switching and Labour Underutilization in the Greek Capital Metropolitan Region. *International Journal of Urban and Regional Research* 43, 741-759. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/1468-2427.12734>

Συνεργάτες

Άννα Σαρούκου, Γεωγράφος, Μεταπτυχιακή φοιτήτρια Αστικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πάντειο Πανεπιστήμιο
Γιώργος Συκάς, Μηχανικός Χωροταξίας και Ανάπτυξης, υπ. Διδάκτορας Παν. Αιγαίου, YOUTHShare project
Δημήτρης Παϊταρίδης, Πολιτικός Οικονομολόγος, PhD, Ινστιτούτο Εργασίας, (INE GSEE)
Ειρήνη Λιακοπούλου, Προπτυχιακή φοιτήτρια Γεωγραφίας Πανεπιστημίου Αιγαίου

Τα δεδομένα προέρχονται από την Eurostat, το Πανεπιστήμιο Johns Hopkins (JHU), τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (WHO), την Statista, την Wikipedia, τις αρμόδιες εθνικές αρχές κ.ο.κ. Η ενοποίηση των δεδομένων εμφανίζει μικρές διαφορές. Το COVID-19_Regional_Labour και τα περιεχόμενα του, αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του Πανεπιστημίου Αιγαίου/YOUTHShare project, με όπi δικαιώματα αυτό συνεπάγεται. Παρέχεται, δε, στο κοινό ελεύθερα και αυστηρά για ενημερωτικούς, εκπαιδευτικούς και ακαδημαϊκούς σκοπούς. Βασίζεται σε δημοσίως διαθέσιμα δεδομένα από τις παραπάνω πηγές, που δεν συμφωνούν πάντοτε. Ασάφειες ή λάθη στις εν λόγω πηγές δεδομένων δεν είναι δυνατόν να ελεγχθούν. Τα στοιχεία ενημερώνονται σε τακτική βάση από τα μέλη της ομάδας COVID-19_Regional_Labour. Τα μέλη της ομάδας προσφέρουν εθελοντικά στην ανάπτυξη του Dashboard και το συνολικό αποτέλεσμα είναι ένα έργο υπό εξέλιξη. Για οποιεσδήποτε παρατηρήσεις ή ερωτήσεις παρακαλούμε επικοινωνήστε με: youthshareproject@gmail.com , stgialis@aegean.gr